Doğruyu Arayan Bir Varlık Olarak İnsan: Bilgiye Ulaşma Yolları ve Eleştirel Düşünme

İnsanın doğruyu arayan bir varlık olarak İslam düşüncesindeki üç temel bilgi kaynağını (selim akıl, sağlam duyular, sadık haber) açıklar. · Doğru bilgiye ulaşmayı engelleyen zan, taklit, ön yargı ve hevâ gibi tutumları Kur'an ayetleri ışığında eleştirel olarak değerlendirir. · Rüya, ilham, keşf ve sezgi gibi öznel deneyimlerin dini açıdan bağlayıcı olmadığını kavrayarak günlük ve dijital hayatta bilgiyi doğrulama (tebeyyün) bilinci geliştirir.

HATIRLAYALIM

- İslam'da 3 kesin bilgi kaynağı: Selim akıl, salim duyular ve sadık haber (vahiy/mütevatir).
- Rüya, ilham ve keşf bireysel tecrübelerdir; dinî hükümlerde başkaları için bağlayıcı değildir.
- Tebeyyün (bilgiyi araştırıp doğrulama): Hucurât Suresi 6. ayetinde haberin doğruluğunu araştırma ilkesidir.

1 EŞLEŞTİRME

İslam bilgi felsefesinde bilgi türlerini bağlayıcılık durumlarıyla eşleştiriniz.

Sadık Haber	Selim Akıl	Rüya & İlham	Taklit
Evrensel bağlayıcı vahi	Mantıki doğru tahlil	Öznel bireysel sezgi	Delilsiz benimseme

- ☐ 1. Vahiy (Sadık Haber)
- ☐ 2. Selim Akıl
- ☐ 3. Rüya ve İlham
- ☐ 4. Körü Körüne Taklit

a) Tüm inananlar için bağlayıcı ve evrensel bilgi
b) Yalnızca sahibini ilgilendiren öznel sezgisel tecrübe
c) Doğruluğu delillendirilmemiş zayıf benimseme
d) Doğru muhakemeyle ulaşılan akli ve mantıki bilgi

2 TABLOYU TAMAMLA

Bilgi kaynaklarını dindeki konumu ve bağlayıcılık derecesine göre gruplandırınız.

Bilgi Unsuru	Kaynağı	Dindeki Konumu	Örnek
Vahiy	İlahi bildiri	Kesin ve bağlayıcıdır	
Selim Akıl	Sağduyu ve muhakeme	Delil üretir ve anlar	
Rüya / İlham	Bireysel sezgi	Başkası için bağlayıcı değildir	
Zan ve Şüphe	Dayanaksız tahmin	İnançta delil olamaz	

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki ayet levhasında yer alan 'Ey iman edenler! Bir fasık size bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip pişman olmamak için o haberi iyice araştırın.' (Hucurât, 6) ayeti hangi ahlaki ilkeyi emreder?

TEBEYYÜN İLKESİ · BİLGİYİ TEYİT ETME (HUCURÂT, 6)

"Bir fasık size bir haber getirirse onu iyice araştırın..."

Zanna ve doğrulanmamış haberlere dayanarak hüküm vermek yasaklanmıştır.

Ⓐ Tebeyyün (bilgiyi araştırıp teyit etme)
Ⓑ Geleneklere sorgulamadan bağlılık
Ⓒ Zan ve tahminle hareket etme
Ⓓ Rüya ve keşfe göre karar alma

4 KISA CEVAP

İslam düşüncesinde rüya ve ilhamın başkaları için dinî bir hüküm veya kural oluşturamama sebebi nedir?

RÜYA VE İLHAMIN DİNDEKİ KONUMU

Bireysel ve öznel tecrübelerdir; denetlenemez ve aktarılamaz.

İslam fıkhında başkaları için bağlayıcı bir dinî delil teşkil etmez.

5 KISA CEVAP

Kur'an-ı Kerim'de haberlerin doğruluğunu titizlikle araştırıp teyit etme ilkesine ne ad verilir?

6 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Doğru bilgi ve tebeyyün bilinciyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

Vahiy	Akıl	Tebeyyün	Duyular
Gayb rehberi	Anlama aracı	Teyit ve tahkik	Somut kanıt

	D	Y
Kur'an-ı Kerim bilgiyi araştırmadan körü körüne taklit etmeyi eleştirir.	☐	☐
Rüya yoluyla elde edilen bilgiler fıkhi hükümlerde bağlayıcı delil sayılır.	☐	☐
Dijital medyada karşılaşılan her haber teyit edilmeden paylaşılmamalıdır.	☐	☐
Hevâ ve nefsi arzular insanın doğruyu nesnel biçimde görmesini engeller.	☐	☐

7 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki kavram şemasına göre aşağıdakilerden hangisi İslam'da doğru bilgiye ulaşmayı engelleyen olumsuz tutumlardandır?

DOĞRU BİLGİYİ ENGELLEYEN UNSURLAR

Zan · Hevâ (Nefsi Arzular) · Körü Körüne Taklit · Taassup

Bencil arzular ve peşin hükümler hakikatin görülmesini engeller.

Ⓐ Delilleri çapraz kontrolle sınamak

Ⓑ Bencil arzu ve heveslerin (hevâ) esiri olmak

Ⓒ Alanında uzman kişilerin bilgisine başvurmak

Ⓓ Aklı ve duyuları koordineli kullanmak

8 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarına karşılık gelen dinî araştırma kavramını bulunuz.

Bilgiyi delilleriyle araştırıp doğruluğunu kanıtlama ve teyit etme yöntemi (6 Harf). ☐☐☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

_____

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Sosyal medyada bilgi kirliliği ve tebeyyün (doğrulama) bilincinin önemini kısaca açıklayınız.

10 SIRALAMA

Görselde verilen dijital ortamda bilgiyi doğrulama (tebeyyün) aşamalarını sıraya diziniz.

1. Şüphe	2. Kaynak	3. Teyit	4. Kanaat
Haberi sorgula	İlk yazarı araştır	Bağımsız denetim	Kesinleşince paylaş

☐ Farklı yetkili bağımsız kaynaklardan teyit alma

☐ Haberin ilk kaynağını ve güvenilirliğini araştırma

☐ Karşılaşılan haberi şüphe ve sorgulama ile karşılama

☐ Doğruluğu kesinleştikten sonra kanaat oluşturup paylaşma

11 EŞLEŞTİRME

Bilgi engellerini tanımlarıyla eşleştiriniz.

Zan	Hevâ	Ön Yargı	Taklit
Delilsiz kuşku	Bencil nefis arzusu	Peşin dayanaksız hüküm	Sorgulamadan izleme

☐ 1. Zan	a) Ataların inancını sorgulamaksızın benimseme
☐ 2. Hevâ	b) Bir durum hakkında peşin ve dayanaksız hüküm verme
☐ 3. Ön Yargı	c) İnsanın bencil duygularına ve arzularına uyması
☐ 4. Taklit	d) Yeterli delile dayanmayan tahmin ve kuşku

12 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

İslam epistemolojisiyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

	D	Y
İslam düşüncesinde akıl ve vahiy birbirini tamamlayan unsurlardır.	☐	☐
İnanç konularında zan ve tahmin kesin bilgi yerine geçer.	☐	☐
Duyu organları sağlıklı çalıştığı sürece eşyayı kavramada güvenilirdir.	☐	☐
İlham ile elde edilen sezgiler bilimsel deneylerin yerini tutar.	☐	☐